MUINSUSKAITSEAMET

Vallasvara hooldamine ja hoiutingimused

Grete Nilp
Kunstimälestiste vaneminspektor
Muinsuskaitseamet
Kevad 2018

MUINSUSKAITSEAMET

- Kultuuripärand, vallasvara, mälestised
- Vallasmälestised, eelkõige kunstimälestised
- Hoiustamine ja selleks sobivate tingimuste loomine, riskid, turvalisus
- Põhimõtted, hooldamine
- Erinevad materjalid ja objektid
- Muinsuskaitseameti poolne abi ja nõu vallasmälestise omanikule

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestised

- 13 365 objekti (üle 50 % kogu mälestiste hulgast – 26 471 kultuurimälestist kokku)

  Eesti Evangeelne Luterlik Kirik – ca 44 %

  2. kohal on Eesti Apostlik-Õigeusu Kirik ca 24 %

  3. kohal Moskva Patriarhaardi Eesti Õigeusu Kirik ca 11 %

  vähemal määral leidub muude konfessioonide kirikutes või palvelates, asutustes, haljasaladel, kalmistutel ja kirikuaedades, vähesel määral ka eraisikute valduses

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestis reg-nr 2264
Sargailustus, 17/18.saj (valge metall, tagakülg vaskplekist)

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestis reg-nr 5035
Ukselukk, meister Stieck ja Fr.W.Eisberger, Tartu, 1808 (raud, messing)

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestis reg-nr 17287
Ristimisnõu, 19.saj (merekarp, pronks)
Paide kirik

MUINSUSKAITSEAMET

Muinsuskaitseseadus

- § 2. Mälestise mõiste

Mälestis on riigi kaitse all olev kinnis- või vallasasi või selle osa või asjade kogum või terviklik ehitiste rühm, millel on

ajalooline,
arheoloogiline,
etnograafiline,
linnaehituslik,
arhitektuuriline,
kunstiline,
teaduslik,
usundilooline

või muu kultuuriväärtus, mille tõttu see on käesolevas seaduses sätestatud korras tunnistatud mälestiseks.

§ 23. Vallasmälestise kasutamise kitsendused

Muinsuskaitseameti loata on **keelatud** vallasmälestist:

1) eemaldada kinnismälestisest, mille juurde see kuulub;

2) konserveerida, restaureerida, remontida või muuta mälestise ilmet muul viisil;

3) kasutada otstarbel, mis ohustab mälestise säilimist.

§ 16.

6) Mälestise omanik või valdaja on kohustatud teatama Muinsuskaitseametile vallasmälestise pärimisest või hoiuleandmisest.

MUINSUSKAITSEAMET

Konserveerimine, restaureerimine, uurimine

- Mälestise puhul võib kavandavate tööde projektdokumentatsiooni koostada, objektiuuringuid ning töid teostada **üksnes** vastava tegevusloaga isik.

- https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/tegevusluba
- või
- http://register.muinas.ee/public.php?menuID=activitylicence

- Pildistamine, objekti kirjeldamine, hooldus jms “passiivne” uurimistegevus **ei nõua** tegevusluba.

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestistega seotud riskid

- Inimeste ring, kes on väärtuslikest esemetest ja nende asukohtadest **teadlik**.
- Omanikuvahetus – üleandmine, pärandamine, kollektsioonist või asjade kogumist lahutamine jne.
- Hooldus, remont, konserveerimine, restaureerimine.
- Ebaseaduslik sisse- ja väljavedu.
- Vargused, sissemurdmised. Ligi 700 kunstimälestist on varastatud!

MUINSUSKAITSEAMET

Turvalisus

- Hoida kirikuinventari hoiukohas uksed ja aknad suletuna
- Paigaldada valvesignalisatsioon
- Väikesemõõdulisi väärtuslikumaid esemeid (armulauariistad, küünlajalad jm) hoiustada seifis või lukustatavas kapis
- “Avatud uste perioodil” tagada kirikus pidev valve
- Tunne oma vara! Muinsuskaitseameti poolt kogudustele väljastatud Riikliku kaitse all olevate vallasmälestise kaitsekohutuse teatis ehk KKT

MUINSUSKAITSEAMET

NB! Objektidele sobivad keskkonnatingimused saavad alguse **hoonest**

- Vahetult hoone ümber oleva kõrghaljastuse eemaldamine
- Vihmaveesüsteemide puhastamine ja hooldus
- Katustelt ja hoone ümbert eemaldada kuivanud puud ja oksad
- Biokahjustajate eemalhoidmisel jm ohutegurite võimalikeks vältimiseks on oluline korrapärane koristamine
- **Korrapärane hooldus** võimaldab avastada varakult kõikvõimalikke kahjustusi ja rakendada vastavaid ennetus- ja taastusmeetmeid

MUINSUSKAITSEAMET

Objektide kahjustused

- Füüsikalised kahjustused (materjalide niiskusesisalduse muutusest tingitud paisumine ja kahanemine, temperatuuri ja valguskiirguse mõju)
- Keemilised kahjustused (happeline hüdrolüüs paberi ja naha puhul, oksüdeerumine, metallide korrosioon)
- Mehaanilised kahjustused (deformatsioon, purunemine, kulumine, pinna määrdumine)
- Bioloogilised kahjustused (bakterid, mikroseened, putukad, närilised jm)

- Kõik materjalid vananevad aja jooksul

MUINSUSKAITSEAMET

Üldised põhimõtted vallasvara hoidmiseks ja hooldamiseks

•Väärtustades hooldust ja säilitamist, väheneb vajadust konserveerimise ja restaureerimise järele!

- Mõnikord on parim lahendus üldse mitte sekkuda
- Ajalooliste objektide peal ei katsetata!
- Vältida õhuniiskuse ja temperatuuri järsku kõikumist ruumis, eriti tundlik on puit
- Putukakahjustuste ja hallituse tekkest (eriti tundlikud on maalid, puitesemed ja trükised) ning tinakatku olemasolust teatada Muinsuskaitseametile. Võimalusel isoleerida ese viivitamatult teistest samaliigilistest esemetest
- Kunstivarade konserveerimist, restaureerimist ja kahjuritõrjet võib teostada üksnes spetsialist
- Remonttööde korral katta kõik objektid, mida pole võimalik ruumist välja viia, kilega, riidega vms, et kaitsta neid ehitustolmu jm eest

MUINSUSKAITSEAMET

Hoiustamine

- Karpi või hoiukohvrisse on hea paigutada esemed, kui neid ei kasutata.
- Spetsiaalselt armulauariistadele või ristimisvaagnale tehtud vutlarid lisavad eseme(te)le lisaväärtuse ning terviklikkuse.

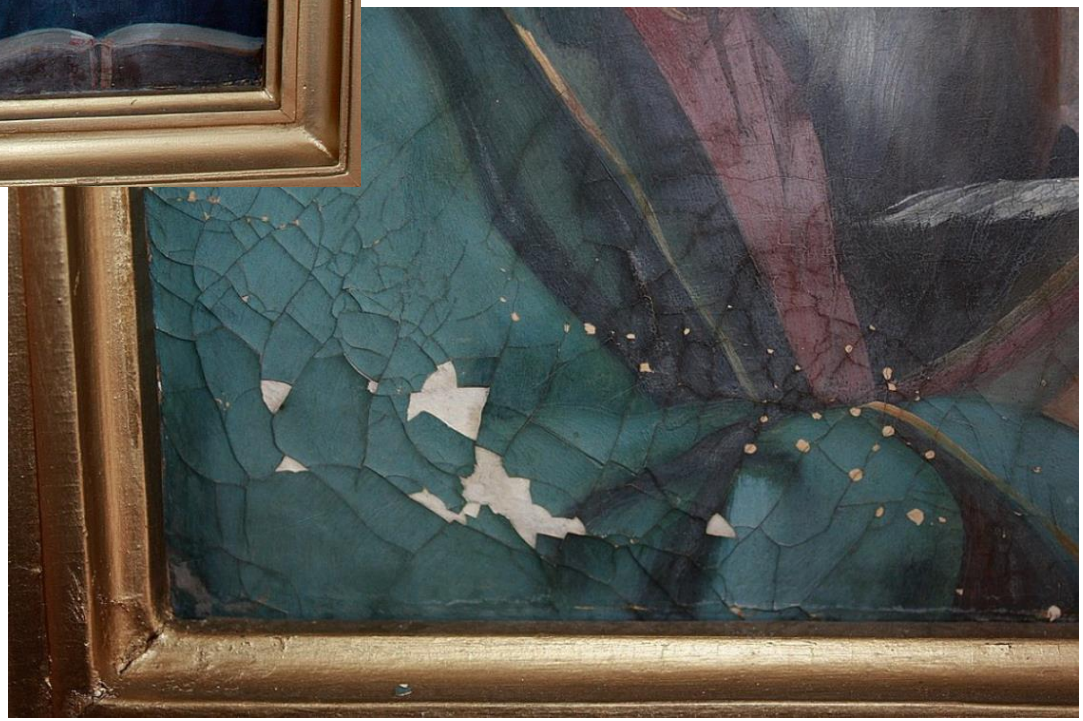

MUINSUSKAITSEAMET

Kunstimälestis – Maal

- Mitte asetada maale küttekehade vahetusse lähedusse ja vastu niiskeid ning külmi välisseinu. Eriti käib see puitalusel maalide ja ikoonide kohta.
- Seintest isoleerimiseks kasutada distantsklotse (puidust klots või korgitükk), mis jätaks seina ja eseme vahele paari sentimeetri laiuse õhuvahe.
- Hoida küünlaid ja õlilampe maalidest/ikoonidest ohutus kauguses, nii väldib tuleohtu, küünlavaha ja õlipritsmete sattumist teose vm pindadele.
- Jälgida, et maal ei puutuks otseselt kokku niiskusega, märgpuhastus on keelatud.
- Kui ei esine maalikihtide pudenemist, võib maali ettevaatlikult tolmust puhastada kuiva pehme pintsli või staatilise tolmuharja abil.
- Maalikihtide pudenemisel on keelatud maali puhastada.

MUINSUSKAITSEAMET

Metallesemed

- Esemeid hoiustada puhta ja kuiva õhuga ruumis, kaitsta tolmu eest.
- Esemeid kappidesse või riiulitele hoiustades ei tohiks erinevad metallid omavahel kokku puutuda.
- Vutlar või vastav hoiukarp on sobivaim lahendus.
- Jälgida, et ruumi ei satuks linde, nende väljaheited võivad tekitada metallipinnale söövitavaid plekke.
- Mitte panna niiskeid või märgi esemeid kinnisesse õhutihedasse kappi või seifi.
- Kasutamise järel pesta veiniga kokku puutunud esemeid kohe pehme švammi või lapiga ja kuivatada pehme puuvillase rätikuga täiesti kuivaks. Puhastamise ajal hoida karikat kupast, mitte jalast.
- Küünlavaha eelmadamiseks kasutada vaid puidust või plastist spaatlit, mitte nuga ega muud teravat eset.
- Mitte kasutada puhastamiseks pastasid või kreeme, kuna nende jäägid võivad jääda ühenduskohtadesse, mikropragudesse jne.

MUINSUSKAITSEAMET

Küünlajalad, laua-, seina- ja kroonlühtrid

- Kroonlühtrite ja küünlajalgade puhastamiseks kasutada staatilist tolmuharja. Klaasist või kristallist panused puhastada sooja veega, kindlasti kuivatada seejärel.
- Küünlavaha eemaldamiseks valada ese üle kuuma veega (mitte asetada üleni vette, vältimaks niiskuse tungimist pragudesse ja hilisemat korrodeerumist).
- Puhastamiseks on keelatud kasutada metallharju või -kaabitsaid, lahuseid, pastasid ja abrasiivmaterjale.
- Elektrijuhtmeid mitte mingil juhul märjaks teha (vana isolatsioon võib olla mõranenud). Juhtmeid ja isolatsiooni peaks kontrollima elektrik.

MUINSUSKAITSEAMET

Puitesemed

- Puidu säilitamise seisukohalt on oluline stabiilse sisekliima hoidmine.
- Mitte asetada puitesemeid küttekehade vahetusse lähedusse ja vastu niiskeid ning külmi välisseinu.
- Kui kattekihid on kahjustamata, võib ettevaatlikult puhastada pehme lapi või pintsliga. Kattekihtide pudenemise korral mitte puutuda.
- Märgpuhastus on keelatud.
- Kontrollida, kas esemetel leidub värskeid puidukahjurite lennuavasid või maas puidupulbri kuhjakesi.
- Põhjalikuma puhastamise ja restaureerimise asjus konsulteerida Muinsuskaitseametiga.

MUINSUSKAITSEAMET

Kivist esemed (hauaplaadid, ristimiskivid)

- Kirikutes jm ruumides asuvaid esemeid puhastada tolmust pehme harja või lapiga.
- Pinna puhastamiseks ei tohi kasutada kemikaale, abrasiivvahendeid, terasharju ega muid teravaid esemeid.
- Kivile sattunud küünlarasva eemaldamiseks kasutada puidust või plastist kaabitsat, nii väldib pinna kriimustamist.
- Kui mingil põhjusel on tarvis rasket kivist objekti nihutada, kutsuda appi vastavate vahendite ning oskustega spetsialist. Eset võib kahjustada väiksemgi löök või põrutus.
- Esemete fragmente säilitada kindlas kohas, olemasoleva eseme küljest irdunud tükid jäägu ootama konservaatori kätt.

MUINSUSKAITSEAMET

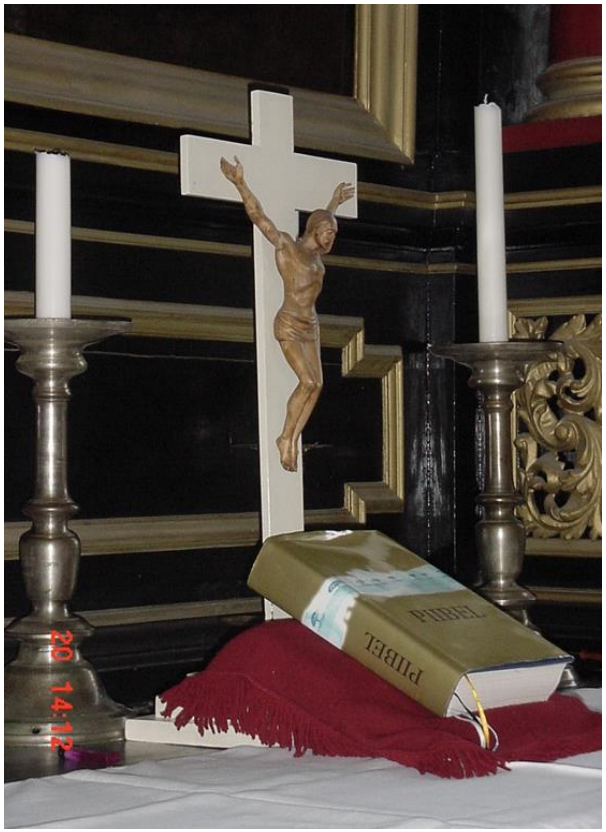
Trükised, graafilised lehed ja dokumendid

- Hoiustada puhta ja kuiva õhuga ruumis.
- Kontrollida regulaarselt, et esemeid ei ohustaks närilised.
- Kaitsta tolmu eest paberi või puuvillase tekstiiliga kattes.
- Kaitsta otsese päikesevalguse eest (nahk, tekstiil tuhmuvad).
- Vanemad ja suureformaadilised trükised hoiustada võimalusel lamavas asendis, ülejäänud püstiasendis. Vältida liiga tihedat paigutust.
- Võimaluse korral valmistada eriti väärtuslike trükiste jaoks eraldi hoiukarbid.
- Lahtised graafilised lehed paigutada mappi või karpi.
- Keelatud on märgpuhastus.
- Põhjalikuma puhastamise ja restaureerimise asjus konsulteerida spetsialisti ja Muinsuskaitseametiga.

A1669

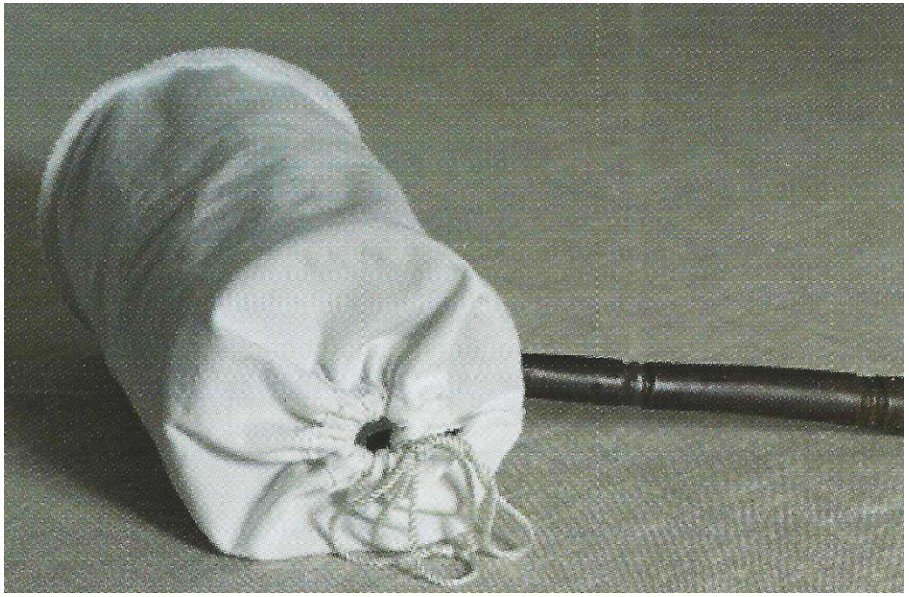
- Altaripiiblid hoida lamavas asendis või asetada alumist serva toetavale alusele, et vältida köite deformeerumist.
- Lukkumite olemasolul sulgeda trükis selleks ettenähtud moel, vastasel juhul võib trükis deformeeruda ja köide laguneda.

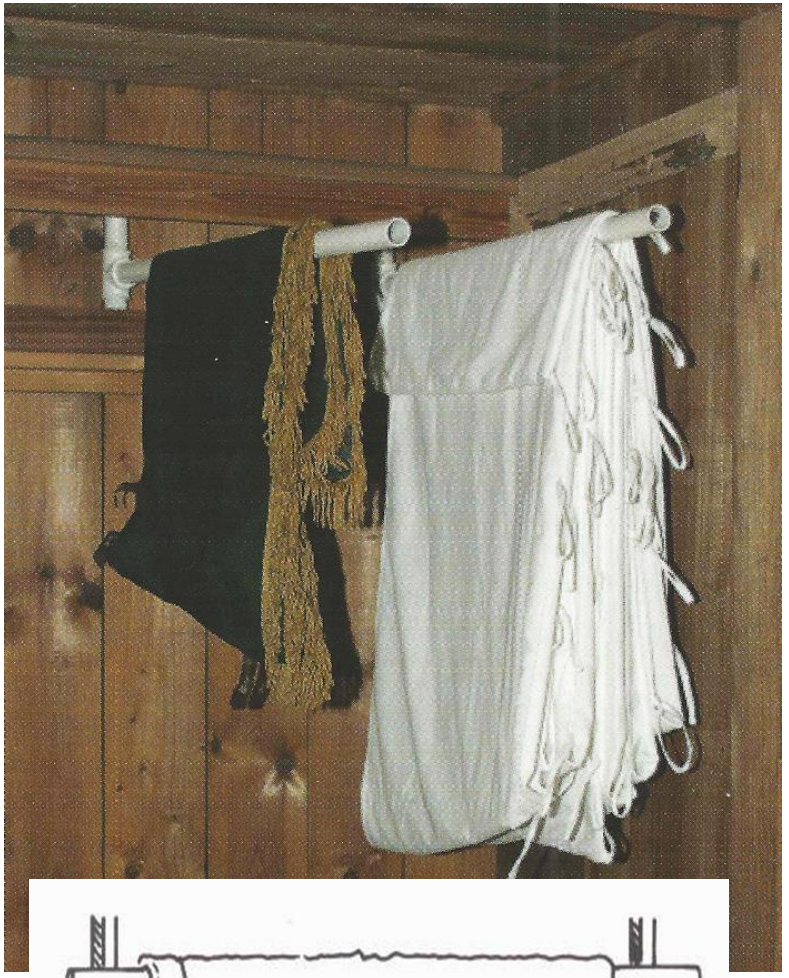
MUINSUSKAITSEAMET

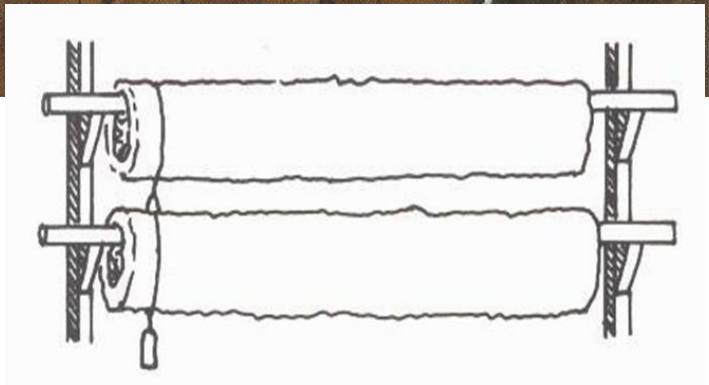
Tekstiilid

- Kirikutekstiilid: vaimuliku rõivad, altari- ja kantslikatted, armulaua jagamisel kasutatavad tekstiilid, põrandavaibad, kirsturaamikatted jne.
- Vältida küünlarasvaplekke (kasutada kvaliteetseid küünlaid, laiema mansetiga küünlajalgu).
- Kaitsta tekstiile liigse niiskuse ja valguse ning tolmu eest. Tolmu ja lahtist mustust võib eemaldada pehme pintsli abil.
- Tekstiilesemeid võimalusel hoiustada rullitult: objekt rullida papist torule puuvillase riide või siidpaberi vahele.
- Tasapinnalised esemed hoiustada siidpaberi või tekstiili vahel karbis, sahtlis või riiulis.
- Pakkimiseks ei tohi kasutada kilet jt umbseid materjale.
- Kaitsta tekstiile otsese päikesekiirguse eest (kaetuna puuvillase riidega).
- Tekstiilesemeid tuulutada ja teostada profülaktiline koikahjustuste kontroll vähemalt kord aastas.
- Ajaloolisi tekstiile võib pesta ja triikida ning neilt plekke eemaldada üksnes erialaspetsialist!

MUINSUSKAITSEAMET

Kellad

- Kontrolli tila olukora, puhkeasendis peab see rippuma vertikaalselt ning löömise ajal lööma täpselt löögirandile
- Loobu kella helistamisest, kui see on pragunenud
- Puhasta kella pehme jõhv- või plastharja ja puhta veega
- Põhjalikum puhastamine usalda spetsialistile

MUINSUSKAITSEAMET

- Maakonnainspektorid

https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/kontakt

- Programm „Pühakodade säilitamine ja areng“

  Programmi eesmärk on pakkuda riigipoolset tuge kirikuhoonete ja neis leiduvate kultuuriväärtuste säilitamiseks.

https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/teenused-toetused-ja-kooskolastamine/toetused/kuidas-taotleda-toetust-puhakodade-programmist

- Kultuurimälestiste riiklik register

http://register.muinas.ee/public.php

- Lisalugemist

https://www.muinsuskaitseamet.ee/et/amet-kontaktid/muinsuskaitseameti-trukised

MUINSUSKAITSEAMET

Aitäh!

Grete Nilp
grete.nilp@muinsuskaitseamet.ee
640 3017; 53 46 7861